

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.8.61>

УДК 658

I. М. Кадикова,

к. е. н., доцент, доцент кафедри Управління проектами в міському господарстві і будівництві, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3189-7231>

СВІТОВИЙ ДОСВІД СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНИМИ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОГРАМАМИ

I. Kadykova,

*PhD (management and economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Project Management in Urban Economy
and Construction,*

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

WORLD EXPERIENCE IN STRATEGIC MANAGEMENT OF INCLUSIVE SOCIAL PROGRAMS

У статті досліджено теоретико-методологічні засади стратегічного управління інклюзивними соціальними програмами в умовах сучасних глобалізаційних та соціально-економічних трансформацій. Проаналізовано світовий досвід провідних країн світу, зокрема, Польщі, Канади, США, Німеччини, Австралії та інших держав, щодо організації

програм підтримки осіб з інвалідністю, включаючи заходи зі створення безбар'єрного середовища, професійної інтеграції, інклюзивної освіти та соціального супроводу. Особливу увагу приділено програмам, орієнтованим на підтримку дітей, які останніми роками стають пріоритетними у стратегічних ініціативах багатьох країн.

Систематизовано ключові підходи до формування стратегій, серед яких комплексність, орієнтація на інтереси різних соціальних груп, принципи сталого розвитку та гнучка адаптація до змін. Визначено, що ефективне управління соціальними програмами ґрунтується на поєднанні правових, економічних та організаційних інструментів, а також активній участі державних і громадських інституцій. Узагальнено світові практики діючих програм і законодавчих актів.

Окреслено підходи до оцінки ефективності соціальних програм за допомогою світових індикаторів і рейтингів, що дозволяють визначити результативність заходів, рівень інклюзії та соціальної справедливості. Підкреслено необхідність їхнього застосування в Україні для вдосконалення стратегічного управління соціальними ініціативами, оптимізації розподілу ресурсів і підвищення якості соціальних послуг.

Акцентовано увагу на перспективах подальших досліджень, спрямованих на адаптацію найкращих світових практик до українських реалій, удосконалення методів моніторингу та розробку системи показників ефективності, що сприятиме створенню справедливого та стійкого соціального середовища для осіб з інвалідністю.

The article examines the theoretical and methodological foundations of strategic management of inclusive social programs in the context of modern globalization and socio-economic transformations. It analyzes the global experience of leading countries, including Poland, Canada, the United States, Germany, Australia, and others, in organizing programs to support persons with disabilities, including measures to create a barrier-free environment, professional

integration, inclusive education, and social support. Particular attention is paid to programs focused on supporting children, which in recent years have become a priority in the strategic initiatives of many countries.

Key approaches to strategy formation are systematized, including comprehensiveness, focus on the interests of different social groups, principles of sustainable development, and flexible adaptation to change. It has been determined that effective management of social programs is based on a combination of legal, economic, and organizational tools, as well as the active participation of state and public institutions. Global practices of existing programs and legislative acts have been summarized.

Approaches to assessing the effectiveness of social programs using global indicators and ratings are outlined, allowing for the determination of the efficacy of measures, the level of inclusion, and social justice. The necessity of their application in Ukraine is emphasized for the improvement of strategic management of social initiatives, optimization of resource distribution, and enhancement of the quality of social services.

Attention is focused on the prospects for further research to adapt best international practices to Ukrainian realities, improve monitoring methods, and develop a system of performance indicators that will contribute to creating a fair and sustainable social environment for persons with disabilities.

Ключові слова: *стратегічне управління, інклюзія, управління програмами, планування, стратегія, соціальні програми, стейкхолдери, світовий досвід.*

Keywords: *strategic management, inclusion, program management, planning, strategy, social programs, stakeholders, global experience.*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та зростання ролі соціальної відповідальності держав питання забезпечення інклюзії та захисту прав осіб з інвалідністю набувають особливого значення. За даними Всесвітньої

організації охорони здоров'я, понад 16% населення світу мають ту чи іншу форму інвалідності, що свідчить про масштабність проблеми та необхідність системного підходу до її вирішення [1]. Люди з інвалідністю стикаються не лише з фізичними обмеженнями, а й із глибоко вкоріненими соціально-економічними бар'єрами – дискримінацією, бідністю, обмеженим доступом до освіти, працевлаштування та медичних послуг. Ці виклики посилюють нерівність і вимагають впровадження ефективних механізмів стратегічного управління соціальними програмами, орієнтованими на інклюзію. Для України, яка перебуває у процесі інтеграції до європейського простору та реалізує реформу соціальної політики, вивчення світового досвіду у сфері стратегічного управління інклюзивними програмами є надзвичайно важливим, що дозволить адаптувати кращі міжнародні практики до національних реалій та підвищити ефективність підтримки вразливих груп населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика стратегічного управління соціальними програмами, зокрема, інклюзивного спрямування, розглядається в низці сучасних наукових праць. Матюшенко О.В. [2] дослідив комплексний механізм управління соціальними проєктами в Україні, акцентуючи увагу на потребі інтеграції різних інструментів планування та контролю для підвищення результативності. Рудаченко О. та Єсіна О. [3] проаналізували методи оцінки потенціалу економічних суб'єктів у системі соціально-економічного розвитку, що є важливим для адаптації соціальних програм до економічних можливостей країни. У роботах Поповича В. та Новака Т. [4] розглянуто управлінські практики в соціальній роботі та підкреслено необхідність розвитку інституційної спроможності у цій сфері. Іртищева І.О. та ін. [5] пропонують методичні підходи до оцінки ефективності регіональної соціальної політики, що може бути застосовано й у дослідженнях інклюзивних програм. Дослідження Козьменка С. та Качули С. [6] фокусуються на соціальних програмах як інструменті бюджетної політики, розкриваючи механізми оцінювання їх впливу на людський розвиток. Пономаренко О.В. [7] обґрунтував базові елементи реалізації

соціальних програм і проєктів, заклавши теоретичне підґрунтя для сучасних досліджень. Водночас, попри наявність напрацювань, низка аспектів залишається недостатньо вивченою. Зокрема, бракує системних порівняльних аналізів світового досвіду стратегічного управління саме інклюзивними соціальними програмами, оцінки ефективності таких програм за єдиними критеріями та інтеграції міжнародних практик до національної політики України. Недостатньо опрацьовані питання комплексної адаптації світових моделей до українських соціально-економічних умов та визначення механізмів їхньої імплементації у сучасну реформовану систему соціального захисту. Ці прогалини формують актуальність подальших досліджень і обґрунтовують необхідність поглибленого аналізу світового досвіду для вдосконалення стратегічного управління українськими інклюзивними соціальними програмами.

Метою статті є систематизація та критичний аналіз світових практик стратегічного управління інклюзивними соціальними програмами з акцентом на можливостях їх адаптації до національного контексту України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика стратегічного управління інклюзивними соціальними програмами в розвинених країнах світу свідчить про наявність різноманітних моделей і механізмів їх реалізації. Дослідження цього досвіду є особливо важливим для України, яка перебуває на етапі активних соціальних реформ та інтеграції принципів інклюзії в національну політику.

Серед провідних прикладів варто розглянути країни Європейського Союзу, що відзначаються системним підходом до підтримки осіб з інвалідністю та формуванням комплексних програм соціальної інтеграції. Статистичні дані ЄС охоплюють населення віком від 16 років і старше, що дозволяє оцінити масштаби інвалідності серед дорослого населення. За останніми даними, близько 27% дорослих громадян країн-членів ЄС мають певні форми інвалідності, що підкреслює необхідність розробки цілісних стратегій інклюзії та підтримки цієї групи населення [8].

Одним із показових прикладів є Польща, яка активно реалізує національні стратегії, спрямовані на підвищення доступності освіти, працевлаштування, соціальних послуг та інфраструктури для людей з інвалідністю. Польський досвід є цінним для вивчення та може бути адаптований до українських реалій у межах реформування соціальної політики. За офіційними даними, станом на грудень 2023 року статус інвалідності в Польщі мають понад 4 млн осіб (4 006 400) [9]. Водночас експертні оцінки свідчать, що реальна чисельність цієї групи може сягати 4,9–7,7 млн осіб, що становить приблизно 12,2% від загальної кількості населення країни. Така різниця пояснюється відмінностями у критеріях визначення інвалідності та нерівним доступом до процедур її офіційного підтвердження.

На державному рівні Польща реалізує низку програм, спрямованих на комплексну підтримку осіб з інвалідністю. Ключові напрями охоплюють:

- забезпечення доступу дітей з особливими освітніми потребами до якісної та інклюзивної освіти;
- фінансування реабілітаційних заходів та програм відновлення;
- розширення доступу до медичних, психологічних і соціальних послуг;
- підтримку сімей, що виховують дітей з інвалідністю.

В останні роки особливого значення набули програми, орієнтовані на підтримку осіб з розладами аутистичного спектра (РАС). З урахуванням зростання рівня діагностики та суспільної обізнаності щодо аутизму, державні інституції та громадські організації Польщі активно розвивають мережу спеціалізованих центрів, ініціатив раннього втручання, а також навчальні програми для педагогів, медичних працівників і батьків. Такі заходи спрямовані на інтеграцію дітей з аутизмом в освітнє середовище, розвиток їхніх комунікативних навичок і створення умов для всебічного особистісного розвитку.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить про різноманітність підходів до реалізації інклюзивних соціальних програм, які враховують специфіку соціально-економічних умов та потреб осіб з інвалідністю. У провідних країнах світу сформовано широкий спектр ініціатив – від законодавчих актів та стратегічних планів до комплексних програм підтримки, спрямованих на забезпечення доступу до освіти, працевлаштування, медичних і соціальних послуг. Найбільш показові приклади таких програм наведено у таблиці 1.

Таблиця 1. Приклади соціальних програм з інклюзії та підтримки осіб з інвалідністю у світі

Країна	Програма / проєкт	Ключові напрями
Канада	«Accessible Canada Act» [10]	Усунення бар'єрів, стандарти доступності
	«Disability Inclusion Action Plan» [11]	Працевлаштування, соціальні послуги, Canada Disability Benefit
США	«Americans with Disabilities Act» [12]	Рівний доступ до освіти, роботи, транспорту
	«Ticket to Work Program» [13]	Допомога у працевлаштуванні та фінансовій незалежності
Німеччина	«Inklusionsbetriebe» [14]	Підтримка інклюзивних підприємств, робочі місця
	«National Action Plan 2.0» [15]	Інклюзія у сфері освіти, охорони здоров'я, праці
Австралія	«National Disability Insurance Scheme» [16]	Персональні послуги, реабілітація, житло, гранти
	«Disability Employment Services» [17]	Підтримка працевлаштування, професійна підготовка
Індія	«Accessible India Campaign» [18]	Доступність будівель, транспорту, веб-сервісів
	«NCPEDP and scholarships» [19]	Працевлаштування, адвокація, стипендії для освіти
Японія	«Basic Law for Persons with Disabilities» [20]	Права, запобігання дискримінації, квоти на роботу
	«JICA Guidelines» [21]	Підтримка інклюзивної освіти, реабілітація в країні та за кордоном
Сенегал	«L'éducation inclusive au Sénégal» [22]	Інтеграція дітей з інвалідністю у школи, асистенти жестової мови
ПАР	«Disability Grant» [23]	Грошова допомога та соціальна підтримка осіб з інвалідністю
Польща	«Aktywni niepełnosprawni» [24]	Професійна активність, інтеграція, навчання, працевлаштування
	«Dostępność Plus 2018–2025» [25]	Безбар'єрність у транспорті, освіті, цифрових послугах

**сформовано автором на основі [10-25]*

Отже, стратегічне управління соціальними програмами виступає ключовим елементом сучасних систем управління як у державному, так і в приватному секторах. Воно передбачає розробку та реалізацію довгострокових рішень, що враховують трансформації соціально-економічного середовища, зміни суспільних потреб та виклики глобалізації. Застосування стратегічного підходу дозволяє не лише ефективно розподіляти ресурси, але й забезпечувати стійкий соціальний ефект. Аналіз світового досвіду свідчить про наявність різних моделей і механізмів стратегічного управління, які продемонстрували ефективність у реалізації інклюзивних соціальних програм (рис. 3.1).

Рисунок 1. Основні підходи до управління соціальними програмами: світовий досвід

**сформовано автором*

Отже, сучасні підходи до управління соціальними програмами ґрунтуються на принципах комплексності, орієнтації на потреби та інтереси різних соціальних груп, інтеграції засад сталого розвитку та гнучкості в

умовах динамічних змін суспільного середовища. Саме така багатовимірність дозволяє досягати максимальної ефективності соціальних ініціатив, підвищувати їхній довгостроковий вплив та формувати суспільство, здатне до адаптації й соціальної солідарності.

В умовах сучасних соціально-економічних трансформацій питання інклюзії та підтримки осіб з інвалідністю набувають особливого значення не лише на національному рівні, а й у глобальному контексті [26]. Реалізація стратегічного управління соціальними програмами, спрямованими на цю категорію населення, стає одним із ключових інструментів побудови справедливого, стійкого та соціально відповідального суспільства. Аналіз та адаптація світових підходів, політик і практик у цій сфері створюють підґрунтя для формування ефективних національних стратегій, що забезпечують підвищення якості життя, розширення можливостей соціальної та економічної інтеграції осіб з інвалідністю, а також зміцнення їхніх правових гарантій.

Варто зазначити, що системна оцінка ефективності соціальних програм є невід'ємною складовою їх стратегічного управління. Забезпечення високого рівня управлінської ефективності та здатності адаптуватися до швидкоплинних соціально-економічних умов вимагає впровадження різноманітних методів моніторингу, оцінки і контролю. У світовій практиці широко застосовуються рейтинги та індекси, які дозволяють комплексно аналізувати результативність соціальних програм, визначати їхній реальний вплив на соціальний розвиток та інтеграцію вразливих груп, зокрема осіб з інвалідністю. Використання таких інструментів оцінки дає можливість не лише виявляти слабкі місця і бар'єри в реалізації політик, а й об'єктивно вимірювати рівень інклюзії, соціальної справедливості та якості соціальних послуг, що, у свою чергу, створює передумови для своєчасного коригування програмних заходів, оптимізації розподілу ресурсів і підвищення їхньої ефективності. Значна увага до таких аналітичних механізмів сприяє

зміцненню соціальної згуртованості, що є одним із ключових факторів сталого соціального розвитку.

Для більш глибокого розуміння та оцінки ефективності соціальних програм інклюзії осіб з інвалідністю доцільно використовувати систему ключових індикаторів, які дозволяють комплексно аналізувати різні аспекти їх реалізації. У таблиці 2 наведені основні категорії показників, що широко застосовуються у світовій практиці моніторингу та оцінки соціальних ініціатив у сфері інклюзивної політики. Аналіз цих індикаторів сприяє виявленню сильних та слабких сторін програм, а також формуванню науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх удосконалення.

Таблиця 2. Основні індикатори оцінки ефективності соціальних програм інклюзії осіб з інвалідністю

Категорія індикатора	Опис індикатора	Приклад показника
Доступність послуг	Оцінка рівня фізичної та цифрової доступності	% будівель і транспорту, пристосованих для осіб з інвалідністю
Інклюзивна освіта	Рівень охоплення дітей з інвалідністю навчанням	% дітей з інвалідністю у загальноосвітніх школах
Рівень працевлаштування	Частка осіб з інвалідністю, які мають роботу	% працевлаштованих серед працездатного населення з інвалідністю
Фінансова підтримка	Обсяг державної допомоги та соціальних виплат	Середній розмір соціальних виплат на особу з інвалідністю
Інклюзивність політик	Наявність законодавчих актів та програм	Кількість прийнятих законів та програм, що забезпечують права осіб з інвалідністю
Соціальна інтеграція	Рівень участі у громадському житті	Відсоток осіб з інвалідністю, що беруть участь у культурних, спортивних заходах
Якість медичних послуг	Доступність і якість медичної допомоги	% осіб з інвалідністю, які отримують необхідну медичну допомогу
Психологічна підтримка	Наявність та доступність програм психологічної допомоги	Кількість центрів та програм психологічної підтримки на 100 тис. населення

**сформовано автором*

Застосування комплексної системи індикаторів (табл. 2) дозволяє ефективно оцінювати якість і результативність інклюзивних соціальних програм. Регулярний моніторинг цих показників допомагає своєчасно виявляти проблемні зони та адаптувати стратегії управління відповідно до

реальних потреб населення. Впровадження найкращих світових практик оцінки підвищує ефективність соціальної політики та сприяє формуванню більш справедливого і інклюзивного суспільства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Стратегічне управління інклюзивними соціальними програмами є ключовим інструментом формування соціально справедливого та стійкого суспільства. Аналіз світового досвіду демонструє, що ефективність таких програм залежить від комплексного підходу, який включає правове регулювання, забезпечення доступності, розвиток інклюзивної освіти та підтримку працевлаштування осіб з інвалідністю. Важливим етапом управління є системний моніторинг та оцінка ефективності програм за допомогою ключових індикаторів, що дозволяє адаптувати соціальні ініціативи відповідно до актуальних потреб і викликів.

У подальших дослідженнях доцільно зосередитись на розробці методологічних підходів до комплексної оцінки ефективності соціальних програм з урахуванням національних особливостей України. Також важливим напрямом є адаптація кращих міжнародних практик стратегічного управління та розробка інструментів, які забезпечать прозорість, підзвітність і сталий розвиток інклюзивної політики в Україні, що сприятиме покращенню якості життя осіб з інвалідністю та підвищенню рівня їх соціальної інтеграції.

Література

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/9789241516822> (дата звернення: 30.07.2025).
2. Матюшенко О. В. Комплексний механізм управління соціальними проєктами в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 9. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2022.9.14> (дата звернення: 30.07.2025).

3. Рудаченко О., Єсіна О. Методи оцінки потенціалу економічних суб'єктів у системі соціально-економічного розвитку країни. Приазовський економічний вісник. *Електронний науковий журнал*. 2020. Вип. 3(20). С. 118-122. – URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/23.pdf (дата звернення: 30.07.2025).

4. Попович В., Новак Т. Соціально-управлінські практики в системі управління соціальною роботою: постановка проблеми. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 1. С. 101-108. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.1.15> (дата звернення: 30.07.2025).

5. Іртищева І. О., Гуріна О. В., Работін Ю. А. Методичні підходи до оцінки ефективності регіональної соціальної політики у контексті задоволення суспільних потреб. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2018. № 2. С. 412-422.

6. Козьменко С., Качула С. Соціальні програми як інструмент бюджетної політики людського розвитку та оцінка їх ефективності. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. 4(24). С. 74-87. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4\(24\)-74-87](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4(24)-74-87) (дата звернення: 30.07.2025).

7. Пономаренко О. В. Механізм реалізації соціальних програм і проектів. *Збірник наукових праць ДонДУУ. Серія «Державне управління»*. 2006. Т. VI, вип. 59. С. 27-33.

8. Eurostat. People with disabilities. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Disability_statistics (дата звернення: 30.07.2025).

9. Stat.gov.pl. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/niepelnosprawnosc-w-polsce-w-2023-roku,10,3.html> (дата звернення: 30.07.2025).

10. Accessible Canada Act. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/a-0.6/> (дата звернення: 30.07.2025).

11. Disability Inclusion Action Plan. URL: <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/programs/disability-inclusion-action-plan.html> (дата звернення: 30.07.2025).
12. Americans with Disabilities Act. URL: <https://www.ada.gov> (дата звернення: 30.07.2025).
13. Ticket to Work Program. URL: <https://www.ssa.gov/work/> (дата звернення: 30.07.2025).
14. Inklusionsbetriebe. URL: <https://www.rehadat-adressen.de/adressen/arbeit-beschaeftigung/inklusionsbetriebe/> (дата звернення: 30.07.2025).
15. National Action Plan 2.0 (NAP 2.0). URL: https://ncdc.gov.ng/themes/common/docs/protocols/353_1729270476.pdf (дата звернення: 30.07.2025).
16. National Disability Insurance Scheme (NDIS). URL: <https://www.ndis.gov.au> (дата звернення: 30.07.2025).
17. Disability Employment Services. URL: <https://www.servicesaustralia.gov.au/disability-employment-services?context=22276> (дата звернення: 30.07.2025).
18. Accessible India Campaign (Sugamya Bharat Abhiyan). URL: <https://depwd.gov.in/accessible-india-campaign/> (дата звернення: 30.07.2025).
19. NCPEDP and scholarships. URL: <https://ncpedp.org/our-programs/ncpedp-bajaj-finserv-scholarship-program-for-students-with-disabilities/> (дата звернення: 30.07.2025).
20. Basic Law for Persons with Disabilities. URL: <https://www8.cao.go.jp/shougai/english/law/no84.html> (дата звернення: 30.07.2025).
21. JICA Guidelines, Humanitarian Disability Charter. URL: https://www.jica.go.jp/Resource/english/our_work/thematic_issues/social/pdf/guideline_disability.pdf (дата звернення: 30.07.2025).

22. Disability Grant. URL: <https://www.gov.uk/disabled-facilities-grants> (дата звернення: 30.07.2025).

23. Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych. URL: <https://www.gov.pl/web/uw-podlaski/aktywni-niepelnosprawni--narzedzia-wsparcia-samodzielnosci-osob-niepelnosprawnych> (дата звернення: 30.07.2025).

24. Dostępność Plus 2018-2025. URL: <https://www.gov.pl/web/popcwsparcie/czym-jest-program-dostepnosc-plus-2018-2025> (дата звернення: 30.07.2025).

25. Рудаченко О.О. Побудова науково-практичного підходу до розробки інформаційно-аналітичного забезпечення механізму оцінки та прогнозування кризових ситуацій в системі соціально-економічного розвитку регіонів. *Економіка та держава*. 2022. № 7. С. 83-88.

References

1. World Health Organization (2025), “Publications on Disability in Ukraine”, [Online], available at: <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/9789241516822> (Accessed 30 Jul 2025).

2. Matyushenko, O.V. (2022), “Comprehensive mechanism of social project management in Ukraine”, Public Administration: Improvement and Development, vol. 9. <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2022.9.14>.

3. Rudachenko, O. and Yesina, O. (2020), “Methods of assessing the potential of economic entities in the system of socio-economic development of the country”, Pryazovskyi Economic Bulletin, Electronic Scientific Journal, vol. 3(20), pp. 118-122, available at: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/3_20_ukr/23.pdf (Accessed 30 Jul 2025).

4. Popovych, V. and Novak, T. (2022), “Socio-managerial practices in the system of social work management: problem statement”, Humanitas, vol. 1, pp. 101-108. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.1.15>.

5. Irtyshcheva, I.O., Hurina, O.V. and Rabotin, Yu.A. (2018), “Methodical approaches to evaluating the effectiveness of regional social policy in the context of meeting public needs”, Bulletin of KhNAU. Series: Economic Sciences, no. 2, pp. 412-422.

6. Kozmenko, S. and Kachula, S. (2020), “Social programs as an instrument of budgetary policy of human development and assessment of their effectiveness”, Problems and Prospects of Economics and Management, vol. 4(24), pp. 74-87. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4\(24\)-74-87](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4(24)-74-87).

7. Ponomarenko, O.V. (2006), “Mechanism for the implementation of social programs and projects”, Collection of Scientific Papers of DonDUU. Series “Public Administration”, vol. VI, no. 59, pp. 27-33.

8. Eurostat (2025), “People with disabilities”, [Online], available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Disability_statistics (Accessed 30 Jul 2025).

9. Statistics Poland (2023), “Disability in Poland in 2023”, [Online], available at: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/niepelnosprawnosc-w-polsce-w-2023-roku,10,3.html> (Accessed 30 Jul 2025).

10. Government of Canada (2019), “Accessible Canada Act”, [Online], available at: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/a-0.6/> (Accessed 30 Jul 2025).

11. Government of Canada (2022), “Disability Inclusion Action Plan”, [Online], available at: <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/programs/disability-inclusion-action-plan.html> (Accessed 30 Jul 2025).

12. U.S. Department of Justice (1990), “Americans with Disabilities Act”, [Online], available at: <https://www.ada.gov> (Accessed 30 Jul 2025).

13. Social Security Administration (2025), “Ticket to Work Program”, [Online], available at: <https://www.ssa.gov/work/> (Accessed 30 Jul 2025).

14. REHADAT (2025), “Inklusionsbetriebe”, [Online], available at: <https://www.rehadat-adressen.de/adressen/arbeitsbeschaeftigung/inklusionsbetriebe/> (Accessed 30 Jul 2025).
15. Nigeria Centre for Disease Control (2024), “National Action Plan 2.0 (NAP 2.0)”, [Online], available at: https://ncdc.gov.ng/themes/common/docs/protocols/353_1729270476.pdf (Accessed 30 Jul 2025).
16. Australian Government (2025), “National Disability Insurance Scheme (NDIS)”, [Online], available at: <https://www.ndis.gov.au> (Accessed 30 Jul 2025).
17. Australian Government (2025), “Disability Employment Services”, [Online], available at: <https://www.servicesaustralia.gov.au/disability-employment-services?context=22276> (Accessed 30 Jul 2025).
18. Government of India (2025), “Accessible India Campaign (Sugamya Bharat Abhiyan)”, [Online], available at: <https://depwd.gov.in/accessible-india-campaign/> (Accessed 30 Jul 2025).
19. National Centre for Promotion of Employment for Disabled People (NCPEDP) (2025), “NCPEDP Bajaj Finserv Scholarship Program for Students with Disabilities”, [Online], available at: <https://ncpedp.org/our-programs/ncpedp-bajaj-finserv-scholarship-program-for-students-with-disabilities/> (Accessed 30 Jul 2025).
20. Government of Japan (2025), “Basic Law for Persons with Disabilities”, [Online], available at: <https://www8.cao.go.jp/shougai/english/law/no84.html> (Accessed 30 Jul 2025).
21. JICA (2025), “Guidelines, Humanitarian Disability Charter”, [Online], available at: https://www.jica.go.jp/Resource/english/our_work/thematic_issues/social/pdf/guideline_disability.pdf (Accessed 30 Jul 2025).
22. UK Government (2025), “Disability Grant”, [Online], available at: <https://www.gov.uk/disabled-facilities-grants> (Accessed 30 Jul 2025).

23. Government of Poland (2025), “Aktywni niepełnosprawni – tools to support independence of persons with disabilities”, [Online], available at: <https://www.gov.pl/web/uw-podlaski/aktywni-niepelnosprawni--narzedzia-wsparcia-samodzielnosci-osob-niepelnosprawnych> (Accessed 30 Jul 2025).

24. Government of Poland (2018), “Dostępność Plus 2018-2025”, [Online], available at: <https://www.gov.pl/web/popcwsparcie/czym-jest-program-dostepnosc-plus-2018-2025> (Accessed 30 Jul 2025).

25. Rudachenko, O.O. (2022), “Development of a scientific and practical approach to information and analytical support for assessing and forecasting crisis situations in the system of socio-economic development of regions”, Economics and State, vol. 7, pp. 83-88.

Стаття надійшла до редакції 31.07.2025 р.